

Tryggja sér eldissvæði með óraunhæfum ófrjóum eldislaxi

Eftir Valdimar Inga Gunnarsson

Stjórnarformenn Arnarlax og Fiskeldis Austfjarða sem voru búnir að koma leyfisveitingarkerfinu í uppnám, með um 70% eldissvæða, létu skipa sig í starfshóp sem fékk það verkefni að gera stefnumótun fyrir fiskeldi. Eitt af verkefnum þeirra var að koma á tæknilegum hindrunum til að tryggja að þeir gætu haldið eldissvæðum jafnvel án þess að nýta þau í fjölmörg ár eða greiða af þeim auðlindagjald.

Fulltrúar Landsambands fiskeldisstöðva

Það var augljóst frá upphafi að stjórnarformennirnir voru að huga fyrst og fremst að hag sinna fyrirtækja í sinni vinnu í stefnumótunarhópnum. Stjórnarformennirnir tveir voru í umboði Landsambands fiskeldisstöðva en stjórn félagsins frétti lítið hvað var að gerst fyrr en undir lokin þegar búið var að leggja línurnar að mestu. Hér vakna margar áleitnar spurningar um vinnubrögð og hvaða reglur eiga að gilda um samstarf félaga innan samtaka.

Takmarka heimildir

Framleiðsluheimildir fyrir sjókvíaeldi voru takmarkaðar árið 2014 þegar tekin var sú ákvörðun að fara út í að gera burðarþolsmat og meta þannig lífrænt burðarþol fjarða. Til að takmarka eldi á frjóum eldislaxi var ákveðið árið 2019 að styðjast við áhættumat erfðablöndunar, verkfæri sem ekki er notað í öðrum löndum. Það sem er athyglisvert er að á Íslandi er áhættumat erfðablöndunar notað til að verja sértæka hagsmuni ákveðinna aðila en það tengist lítið

Valdimar Ingi Gunnarsson

» Koma á tæknilegum hindrunum til að tryggja að þeir gætu haldið eldissvæðum jafnvel án þess að nýta þau í fjölmörg ár eða greiða af þeim auðlindagjald

laxi sé óraunhæfur kostur.

Ófrjóir laxar

Það er mjög óljóst hvenær eldi á ófrjóum laxi getur orðið fýsilegur valkostur til framleiðslu á eldislaxi. Unnið hefur verið að þróun á framleiðslu á ófrjóum eldislaxi í áratugi og eftir ákveðna bjartsýni á tímabili í Noregi þar sem eldi var reynt, á iðnaðarskala, hefur það því sem næst lagst af vegna margskonar vandamála. Þessi mikla áhersla og ofurtrú á eldi á ófrjóum eldislaxi virðist því í dag vera séríslenskt fyrirbrigði. Áður en hægt verður að hefja samkeppnishæft eldi á ófrjóum laxi á eftir að leysa fjölmörg líffræðileg viðfangsefni og einnig er mikil óvissa um viðbrögð markaðarins, hvort neytendur leggi sér til munns eldislax sem búið er að gera ónáttúrulegar breytingar á.

Afgreiðsla Alþingis

Það er með hreinum ólíkindum að þær tillögur sem lagðar eru fram í stefnumótunarskýrslunni hafi því sem næst verið teknar upp óbreyttar í fiskeldisfrumvarpi sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra með heimild til að blokkera eldissvæði í a.m.k. fimm

umhverfisvernd en um það verður fjallað seinna.

Setja hindranir og verja svæði

Til að tryggja hagsmuni Arnarlax og Fiskeldis Austfjarða þurfti því að setja hindranir til að hægt væri að halda svæðum sem voru í umsóknarferli og þar sem ekki var heimilt að vera með eldi á frjóum laxi skv. áhættumati erfðablöndunar. Þannig var búið um hnútana að hægt verður að halda eldissvæðum fyrir ófrjóan lax a.m.k. í fimm ár án þess að nýta svæðið til eldis eða greiða af því auðlindagjald. Það sem er umhugsunarvert er að áhættumat erfðablöndunar virðist vera sniðið fyrir Arnarlax, en það tryggir því fyrirtæki mestu framleiðsluheimildirnar fyrir eldi á frjóum laxi komi svo í ljós að eldi á ófrjóum

ár með það að yfirsikni að það eigi að hefja eldi á ófrjóum laxi. Engin breyting var gerð á þessu í meðhöndlun Alþingis á frumvarpinu. Meiri líkur eru á en minni að ekki verði búið að þróa samkeppnishæft eldi á ófrjóum laxi eftir fimm ár. Munu þá áhrif ákveðinna hagsmunaaðila vera það mikil að heimild til að blokkera eldissvæði verður framlengd eða breytt?

Væntingar um fjárhagslegan ávinning

Eins og staðan er í dag er regnbogasilungselði mun fýsilegri valkostur en eldi á ófrjóum laxi, en báðir kostirnir koma í veg fyrir erfðablöndun við villtan íslenskan lax. Ástæðan fyrir því að ófrjóir laxar eru valdir af stefnumótunarahópnum frekar en regnbogasilungur er augljóslega sú að gera laxeldisfyrirtækjum stjórnarformannanna kleift að helga sér svæði í ákveðið árabíl undir því yfirsikni að fyrirhugað sé að ala þar ófrjóan eldislax. Með síðan von um að endurskoðað áhættumat erfðablöndunar gefi rýmri heimildir fyrir eldi á frjóum laxi geti viðkomandi aðilar fengið breytt sínum leyfum til aukningar heimilda til eldis á frjóum laxi. Þar með ná þau að koma í veg fyrir, allavega tímabundið, frekari uppbyggingu regnbogasilungseldis eða eldi annarra tegunda, halda sínum svæðum og jafnvel án greiðslu auðlindagjalda.

Næstu skref hagsmunaaðila

Mikill þrýstingur mun verða um að auka framleiðsluheimildir á frjóum laxi. Bent verður á að laxeldi á Íslandi er í alþjóðlegri samkeppni við stór og öflug laxeldisfyrirtæki erlendis sem eru eingöngu með eldi á frjóum laxi. Sérstæk álög að skylda laxeldisfyrirtæki á ákveðnum svæðum að vera eingöngu með eldi á ófrjóum laxi leiðir til þess að fyrirtækin verða ekki samkeppnishæf á alþjóðlegum mörkuðum þegar markaðsverð á eldislaxi lækkar. Hagsmunaaðilar hafa hafið umræður um að fá auknar framleiðsluheimildir á ófrjóum eldislaxi með vafasömum tillögum um mótvægisáðgerðir. Áhættumat erfðablöndunar og mótvægisáðgerðir eins og best þekkjast erlendis mun verða tekið fyrir í sinni greinum.

Höfundur er sjávarútvegsfræðingur og hefur m.a. unnið við ýmis mál tengd fiskeldi í rúm þrjátíu ár.

valdimar@javarutvegur.is